

ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΑΨΗΛΙΔΗΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΗΚΟΟΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΤΟ 1869

Τό φθινόπωρο του 1856 λειτούργησε στήν πόλη τῶν Σερρῶν τό ἔλληνικό ‘Υποπροξενεῖο, μέ σκοπό τήν ὑπεράσπιση καί τήν προστασία τῶν συμφερόντων τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων πού ὑπῆρχαν καί τήν ὑποστήριξη τῶν διμογενῶν. Τό ζήτημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς ὑπηκοότητας τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀπό τά μεγαλύτερα προβλήματα, πού ἀντιμετώπιζαν οἱ Ἑλλήνες πρόξενοι μέ τόν ἐκάστοτε Τοῦρκο Διοικητή τῆς πόλης. Ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς λειτουργίας τοῦ ‘Υποπροξενείου, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς ἀναφορές τῶν προξένων, πού ἀπόκεινται στό ‘Αρχεῖο τοῦ ‘Υπουργείου ‘Εξωτερικῶν, ἡ τουρκική διοίκηση ζητοῦσε νά μάθει πόσους καί ποιούς ὑπηκόους προστάτευε τό ‘Υποπροξενεῖο, ἀμφισβητώντας τήν ὑπηκοότητα ὅλων ὅσων τήν εἶχαν ἀποκτήσει μέ πολιτογράφηση. Οἱ Τοῦρκοι ἀναγνώριζαν ὡς ‘Ἑλλήνες ὑπηκόους μόνο ὅσους προέρχονταν ἀπό γονεῖς ‘Ἑλλήνες ἢ ὅσους εἶχαν γεννηθεῖ στήν ‘Ἑλλάδα καί βρίσκονταν στήν πόλη γιά ἐμπορικούς λόγους¹.

Ἡ Τουρκική διοίκηση ἐναντίον αὐτῶν πού δέν ἀναγνώριζε τήν ἔλληνική τους ὑπηκοότητα, πολύ συχνά αὐθαιρετοῦσε ἀφαιρώντας τά διαβατήριά τους, ἀσκοῦσε πιέσεις, χρησιμοποιοῦσε βία καί τούς φυλάκιζε χωρίς ἴδιαίτερο λόγο. Ἐπεδίωκε νά συμμορφωθοῦν στήν ἰσχύουσα τουρκική νομοθεσία γιά τήν καταβολή φόρου καί δέν ἐπέτρεπε νά κάνουν χρήση τῶν δικαιωμάτων πού ἀπέρρεαν ἀπό τήν ἰσχύουσα ἐμπορική συνθήκη μεταξύ τῆς ‘Ἑλλάδας καί Τουρκίας.

Ἐνας ἀριθμός Ἑλλήνων ὑπηκόων πού ὑπῆρχε στήν πόλη ἀναφέρεται στόν κατάλογο πού εἶχε συντάξει τό ‘Υποπροξενεῖο μέ τούς ἐπισημότερους διμογενεῖς τῆς πόλης καί ἔχει δημοσιευθεῖ στίς φιλόξενες σελίδες τῶν «Σερραϊκῶν Χρονικῶν»². Συνολικά καταγράφονται σ’ αὐτόν τριανταπέ-

1. K. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Τά πρῶτα βήματα τοῦ ‘Υποπροξενείου Σερρῶν, Σερραϊκά Χρονικά 8 (1979) σ. 243.

2. K. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Ἡ ζωή στίς Σέρρες τό 1860 ἀπό ἀνέκδοτα ἐπίσημα στοιχεῖα, Σερραϊκά Χρονικά 7 (1976) σ. 189.

ντε όμογενεῖς μέ έλληνική ύπηκοότητα, δέκα ἔξι μέ αὐστριακή, ἔξι μέ ρωσική, ἔξι μέ ἀγγλική, δύο μέ γαλλική καί τριάντα δύο μέ δθωμανική. Ο περιορισμός πού εἶχε τεθεῖ στόν κατάλογο μέ τή φράση «τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων» προσδιόριζε ἕνα μόνο τμῆμα τῶν ύπηκόων πού ύπηρχαν καί ἄφηνε ἀναπάντητο τό ἐρώτημα, πού θά μποροῦσε νά ἐγερθεῖ, γιά τό ἀριθμητικό σύνολό τους. Λίγα χρόνια ἀργότερα, τό φθινόπωρο τοῦ 1869, ὅταν γίνονταν προσπάθειες νά ἐπιλυθεῖ τό πρόβλημα τῆς ἰθαγένειας τῶν όμογενῶν μεταξύ τῆς ἐλληνικῆς καί τουρκικῆς κυβέρνησης, τό Ὑποπροξενεῖο Σερρῶν, ὅπως καί τά ύπόλοιπα ἐλληνικά προξενεῖα στήν δθωμανική αὐτοκρατορία, μέ ἐντολή τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κατέγραψε ὅλους ὅσους κατεῖχαν τήν ἐλληνική ύπηκοότητα στήν πόλη καί εἰδικά αὐτούς πού τήν εἶχαν ἀπολέσει καί ἐπιζητοῦσαν νά τήν ἀποκτήσουν. Ἀπό τούς καταλόγους αὐτούς, πού δημοσιεύουμε στή συνέχεια, προκύπτει ὅτι τό Σεπτέμβριο τοῦ 1869 διέμεναν στήν πόλη 132 Ἑλληνες ύπήκοοι. Ο ἀριθμός αὐτός εἶναι μικρότερος ἀσφαλῶς τῶν ὅσων κατοικοῦσαν πρίν ἀπό τόν Ἱανουαρίο ἔκείνου τοῦ ἔτους, ὅταν οἱ Τουρκοὶ μέ καταναγκαστικό τρόπο ἐπεδίωξαν νά συρρικνώσουν τήν ἀριθμητική τους παρουσία καί νά ξεκαθαρίσουν αὐθαίρετα τό ζήτημα τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγένειας πολλῶν Ἑλλήνων³.

Ἡ καταναγκαστική ἀπώλεια τῆς ἐλληνικῆς ύπηκοότητας

Τό πρόβλημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγένειας διογκώθηκε καί πήρε μεγάλες διαστάσεις στήν τελευταία φάση τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, τό Δεκέμβριο τοῦ 1868, ὅταν διακόπηκαν οἱ διπλωματικές σχέσεις τῶν δύο κρατῶν. Η Ὑψηλή Πύλη σέ ἀντίποινα ἀποφάσισε νά ἀπελάσει ὅλους τούς Ἑλληνες ύπηκόους πού διέμεναν στά ἐδάφη τῆς καί συγχρόνως στίς 7/19 Ἱανουαρίου 1869 ἔθεσε σέ ἵσχυ ἔνα νέο νόμο, μέ τόν ὅποιο δέν ἀναγνώριζε τήν ἀπόκτηση ἄλλης ύπηκοότητας παρά μόνο μέ τή συγκατάθεση τῆς κυβέρνησής της καί θεωροῦσε Ὁθωμανούς ύπηκόους ὅλους ὅσους εἶχαν γεννηθεῖ στήν Τουρκία ἀπό γονεῖς Ὁθωμανούς.

Στήν πόλη τῶν Σερρῶν οἱ τουρκικές ἀρχές μέ πρωτοφανή ἀγριότητα ἀπαίτησαν ἀπό ὅλους τούς φερόμενους ὡς Ἑλληνες ύπηκόους, πού εἶχαν γεννηθεῖ στήν Τουρκία, νά ύπογράψουν «μαρτυρικόν δι' ἐγγυητῶν» ὅτι ἀποδέχονται τήν δθωμανική ύπηκοότητα ἢ ἀλλιῶς νά ἐγκαταλείψουν τήν

3. A.Y.E., φ. 49/2γ/1869, ύπ' ἀριθμ. 115 ἀπό 9-5-1869 ἔγγραφο Ὑποπροξενείου Σερρῶν.

πόλη καί τήν διθωμανική ἐπικράτεια. Μερικοί δέν δίστασαν ἀμέσως νά προτιμήσουν νά ἐγκαταλείψουν τήν πόλη ἀπό τό νά ύπογράψουν τό «μαρτυρικό». Τό γεγονός αὐτό ἀνάγκασε τήν τουρκική διοίκηση νά σκληρύνει περαιτέρω τή στάση της. Διέταξε νά φύγουν ἀπό τήν πόλη καί τά μέλη τῆς οἰκογενείας τους καί ταυτόχρονα νά ἐκποιήσουν τήν ἀκίνητή τους περιουσία, ὥστε νά καταστεῖ δριστική ἡ μετακίνηση καί νά μήν ἔχουν λόγο ἐπιστροφῆς, σέ περίπτωση ἀποκατάστασης τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν. Ἡ τουρκική Χωροφυλακή πραγματοποίησε πολλές συλλήψεις, βασανισμούς καί φυλακίσεις Ἐλλήνων «εἰς ἔλεεινάς καί δυσάδεις φυλακάς» καί ἀπέιλησε μέ ἀπέλαση καί καταστροφή τῶν ἀκινήτων τους⁴. Μέσα σέ κλιμα τρομοκρατίας καί ἐκβιασμοῦ οἱ "Ελληνες ύπηκοι ύποχρεώνονταν ἀμέσως, στή μέση τοῦ φοβεροῦ χειμῶνα, νά πουλήσουν τίς περιουσίες τους καί νά ξεριζωθοῦν. Τό ἵδιο πολιτικό κλίμα δημιουργήθηκε καί σέ δλη τήν ύπόδουλη Μακεδονία. Πολυάριθμοι "Ελληνες ύπηκοι ύποχρεώθηκαν σέ ἀπέλαση, ἀνάμεσά τους καί "Ελληνες Πρόξενοι.

Οἱ περισσότεροι τῶν Ἐλλήνων ύπηκόων τῆς πόλης, σέ αὐτές τίς συνθῆκες, ἀναγκάστηκαν νά ύποχρεώνονται καί νά ύπογράψουν τό «μαρτυρικό», χάνοντας τήν ἑλληνική ύπηκοότητα καί ἀποδεχόμενοι παρά τή θέλησή τους τήν διθωμανική. Πρίν συμβεῖ αὐτό, ἀπηγόρουν ἔγγραφη διαμαρτυρία γιά τόν πρωτοφανή καταναγκασμό πού βίωναν στούς Πρόξενους τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν στή Θεσσαλονίκη. Τελικά ἡ τουρκική διοίκηση πέτυχε αὐτό πού ἐπεδίωκε ἀπό πολύ καιρό: νά ἀρπάξει μέ τή χρήση ψυχολογικῆς καί σωματικῆς βίας τήν ύπηκοότητα ἀρκετῶν Ἐλλήνων τῆς πόλης, συνολικά 84 ἀτόμων⁵. "Οσοι δέν εἶχαν οἰκογένεια καί κτηματική περιουσία, ἀναχώρησαν ἀμέσως γιά τήν Ελλάδα καί μερικοί κατέφυγαν στά γύρω χωριά, ὅπου κρύφτηκαν γιά νά διαφύγουν τήν προσοχῆς τῆς τουρκικῆς διοίκησης.

Τό ἑλληνικό "Υποπροξενεῖο ἀδυνατοῦσε νά παράσχει τήν ὀφειλόμενη προστασία, γιατί οἱ ἐκκλήσεις καί οἱ διαμαρτυρίες του δέν εἰσακούονταν ἀπό τόν Τούρκο διοικητή τῆς πόλης. "Ο Πρόξενος Γ. Ἀλαγάδας σέ μιά τέτοια ἔγγραφη διαμαρτυρία πού ἀπέστειλε στόν Καϊμακάμη Σερρῶν Περτέφ Ἐφέντη ἀνέφερε μέ ἀγανάκτηση:

«...Σπεύδομεν νά παραστήσομεν πρός ώμας τήν μεγάλην μας ἀπορίαν

4. A.Y.E., φ. 49/2γ/1869, ύπ' ἀριθμ. 28 ἀπό 2-9-1869 ἔγγραφο "Υποπροξενείου Σερρῶν.

5. K. Βακαλόπουλου, Μακεδονία καί Τουρκία (1830-1878), Θεσσαλονίκη 1987, σ. 122.

διά τόν ὅλως ἀνεξήγητον τρόπον μέ τόν ὄποιον προσφέρεσθε ἀπό τυνος καιροῦ πρός τό ἐνταῦθα Ἑλληνικόν Υποπροξενεῖον, τρόπον δστις ἀπάδει καθ' ὀλοκληρίαν καὶ πρός τάς καλάς σχέσεις αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξύ τῶν Σεβαστῶν ὑμῶν Κυβερνήσεων, καὶ πρός τάς συνθήκας μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καὶ πρός τάς προσφάτους διαταγάς τῆς Σεβαστῆς ὑμῶν Κυβερνήσεως καὶ πρός τήν καλήν συμπεριφοράν ἦν μέχρι τοῦδε ἐτήρησα πρός ὑμᾶς.

Ἐκκινήσατε πρό πολλοῦ ζήτημα, μή θελήσαντες νά ἀναγνωρίσητε οὐδένα τῶν ἐν Σέρραις Ἑλλήνων, ἃνευ οὐδενός ἀποδεδειγμένου νομίμου λόγου. Καταδιώξατε αὐτούς μέχρις ὡμότητος, ὡς νά ἥσαν οἱ μεγαλύτεροι κακοῦργοι καὶ ἔτι πλέον, διότι οὐχί μόνο φυλακίσεις, βασανιστήρια καὶ ἀπειλάς ἀπειρους ὑπέστησαν, ἀλλά καὶ τά μικρά μέσα τῆς διατηρήσεως τῶν δύστυχων τούτων καταστρέψατε, ἀφαιρέσαντες αὐτῶν οὐχί μόνον τήν τελευταίαν ἴκμάδα τῆς συντηρήσεως των, δίκην φόρων, ἀλλά τελευταῖον καὶ αὐτά τά σκεύη τῶν μαγειρείων των οἱ ὑμέτεροι ἄνθρωποι τά ἥρπασαν, ὥστε εἰς οίανδήποτε ἐθνικότητα καὶ ἄν θέλετε θεωρήσει ἀνήκοντας τούς δυστυχεῖς τούτους ἀνθρώπους, ὁ τρόπος μεθ' οὗ πρός αὐτούς προσεφέρθητε ὑπῆρξεν ἐναντίον πάσης ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης.

Καί τηλεγραφικῶς καὶ διά βεζυρικῆς διαταγῆς ἡ Υψηλή Πύλη Σᾶς διέταξε νά ἀπέχητε τῶν τοιούτων καταδιώξεων, διότι ἡ Ἑλληνική Πρεσβεία καταγίνεται νά κανονίσῃ μετά τῆς Υψηλῆς Πύλης τό ζήτημα τοῦτο. Οὐδέ τοῦ προϊσταμένου ὑμῶν Διοικητοῦ Θεσσαλονίκης δύο διαταγάς ἐπί τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἥκουσατε, δστις σᾶς διέταττε ν' ἀπέχητε τῶν καταδιώξεων τούτων μέχρις οὗ ἔλθη νέα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διατάγη ἐπί τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἡδη δέ ἀρνεῖσθε νά θεωρήσητε καθ' ὀλοκληρίαν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Υποπροξενείου, οὐχί πλέον τούς φιλονεικουμένους τούτους Ἑλλήνας, ἀλλά καὶ αὐτούς τούς τυχόν ἀδιαφιλονεικήτους ἀφορῶσαν...

Κύριε, μή δυνάμενος περαιτέρω νά ἀνεχθῶ τήν προφανῆ ταύτην περιφρόνησιν, ἦν δεικνύετε εἰς δ.τι ἀφορᾶ τό Ἑλληνικόν τοῦτο Υποπροξενεῖον καὶ τήν ἀρνησιν τοῦ νά θεωρήσητε οίανδήποτε ὑπόθεση μας, διαμαρτύρομαι ἐναντίον ὑμῶν θεωρῶν ὑμᾶς ὑπεύθυνον εἰς πᾶσαν συνέπειαν ἥτις ἐκ τῆς διαγωγῆς Σας ταύτης ἥθελε προκύψει...»⁶.

6. Παρόμοιο ζήτημα γιά ἀλλαγή τῆς ὑπηκοότητας τῶν Ἑλλήνων εἶχε θέσει καὶ δι Γενικός Διοικητής Μακεδονίας Χουσνή Πασσᾶς τόν Δεκέμβριο τοῦ 1860 κατά τήν ἐπίσκεψη στήν πόλη τῶν Σερρῶν χωρίς ὅμως νά γίνουν ἀνάλογες βίαιες ἐνέργειες, Α.Υ.Ε., φ. 49/2/1861, ὑπ' ἀριθμ. 3 ἀπό 2-1-1861 ἔγγραφο Υποπροξενείου Σερρῶν.

Ἐνέργειες γιά τήν ἐπαναπόκτηση τῆς ἑλληνικῆς ὑπηκοότητας

Μέ τήν ἀποκατάσταση τῶν διπλωματικῶν σχέσεων μεταξύ τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας πού ἔγινε στίς 6/18-2-1869 ἡ ἑλληνική κυβέρνηση ζήτησε τήν ϕύθμιση τῶν διμερῶν ζητημάτων, πεύ εἶχαν προκύψει καὶ συσσωρευτεῖ ἀπό τήν Κρητική ἐπανάσταση. Ἐνα ἀπό τά ζητήματα αὐτά ᾦταν καὶ ἡ ἴθαγένεια τῶν ὁμογενῶν στήν Τουρκία. Οἱ διαπραγματεύσεις μέ τήν Ὑψηλή Πύλη ἔγιναν ἀπό τὸν Ἑλληνα Πρεσβευτὴ στήν Κωνσταντινούπολη Ραγκαβῆ. Οἱ δύο πλευρές συμφώνησαν νά ἀναγνωριστοῦν ὡς "Ελληνες ύπήκοοι, ὅσοι ὁμογενεῖς εἶχαν ἀποκτήσει τήν ὑπηκοότητα ὑστερα ἀπό ἀποδεδειγμένη διαμονή τριῶν ἑτῶν στήν Ἑλλάδα.

Τό Ὑπουργεῖο Ἑξωτερικῶν μέ ἐγκύρωλί του τόν Ἰούνιο τοῦ 1869 ζήτησε ἀπό τά ἑλληνικά προξενεῖα στήν ὁδωμανική αὐτοκρατορία νά στείλουν καταλόγους μέ ὄνοματεπώνυμα τῶν ὑπηκόων, τόν τόπο γέννησης, τό χρόνο ἀπόκτησης τῆς ὑπηκοότητας, τό δῆμο στόν δποῖο φέρονταν ἐγγραμμένοι στήν Ἑλλάδα καὶ τό λόγο καὶ τό χρόνο πού στερήθηκαν τήν ὑπηκοότητα, προκειμένου νά διαπιστώσει τό μέγεθος τοῦ προβλήματος καὶ νά ἐπαναφέρει τά πράγματα στήν προηγούμενη κατάσταση, πού ᾦταν πρό τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεων, ὥστε νά θεωρηθοῦν ὡς «μηδόλως γενόμενα»⁷. Παρόμοιο ἐγγραφο μέ ἡμερομηνία 20-4-1869 εἶχε στείλει καὶ ἡ Ὑψηλή Πύλη πρός ὅλους τούς διοικητές της, γιά τή σύνταξη καταλόγου τῶν Ἑλλήνων τῆς περιφερείας τους πού κατεῖχαν τήν ἑλληνική ἴθαγένεια, τήν δποία εἶχαν ἀποκτήσει μέ τριετή διαμονή στήν Ἑλλάδα⁸.

Τά ἑλληνικά προξενεῖα, ταυτόχρονα, πῆραν ἐντολή νά ἐνημερώσουν ὅλους τούς Ἑλληνες πού ἀπώλεσαν τήν ὑπηκοότητα, νά ὑποβάλουν εἰδική ἀναφορά, μέ τήν δποία νά δηλώσουν τήν ἐπιθυμία τους γιά τήν ἐπαναπόκτησή της. Τό Ὑποπρόξενο Σερρῶν ἀπάντησε ὅτι ἔξαιτίας τῶν ἔξαναγκασμῶν καὶ τῆς τουρκικῆς ἀδιαλλαξίας οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων, ἀπό αὐτούς πού μετέβαλαν τήν ὑπηκοότητα, ἃν καὶ «δεικνύουσιν ἀσβεστον πρός τοῦτο πόθον», διστάζουν νά ὑπογράψουν τήν ἀναφορά καὶ μόνο 31 ἀτομα τήν ὑπέγραψαν. Ὁ Ἑλληνας Πρόξενος στήν Καβάλα ἀνέφερε ὅτι εἶναι πολύ δύσκολο νά πείσει τούς Ἑλληνες τῆς Καβάλας καὶ τῆς Θάσου νά ὑπογράψουν (ὑπέγραψαν μόνο 26 ἀτομα) καὶ θεωρεῖ αὐτό ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά γίνει ἀπό τούς Ἑλληνες πού διαμένουν στή Δράμα.

Πολλοί ἀπό τούς Ἑλληνες δέν ἐπιθυμοῦσαν νά εἶναι ἐκ τῶν πρώτων

7. A.Y.E., φ. 49/2γ/1869, ὑπ' ἀριθμ. 115 ἀπό 9-5-1869 ἐγγραφο Ὑποπρόξενείου Σερρῶν.

8. A.Y.E., φ. 49/2γ/1869, ὑπ' ἀριθμ. 2900 ἀπό 4-6-1869 ἐγγραφο Ὑπουργείου Ἑξωτερικῶν.

πού θά υπέγραφαν αύτή τήν ἀναφορά, γιατί φοβόντουσαν τή δυσμένεια τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὅμως αὐτό ἦταν πρόθυμοι νά τό πράξουν ἀμέσως μόλις λυνόταν ὁριστικά τό ζήτημα τῆς ἰθαγένειας μεταξύ τῶν δύο κυβερνήσεων.⁹ Άλλοι πάλι φοβόντουσαν νά δηλώσουν τήν ἐπιθυμία τους, γιατί δέν μποροῦσαν νά ἀποδείξουν ὅτι εἶχαν ἀποκτήσει τήν ἐλληνική ὑπηκοότητα, ἐπειδή ούδέποτε διέμειναν γιά μεγάλο διάστημα στήν Ἑλλάδα. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς εἶχαν πολιτογραφηθεῖ Ἑλληνες σέ κάποιο δῆμο στήν Ἑλλάδα χωρίς τήν ἀπαραίτητη διαμονή καί ἔχοντας ἀποκτήσει ἐλληνικό διαβατήριο ἐπέστρεψαν στήν πόλη τῶν Σερρῶν.⁹ Άλλοι πάλι ἀρνήθηκαν νά γίνουν Ὁθωμανοί καταφεύγοντας στήν προστασία διαφόρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, τήν ὑπηκοότητα τῶν δποίων ἀπέκτησαν ἀμέσως. Γι' αὐτούς ἡ τουρκική διοίκηση εἶχε ἔνα λόγο παραπάνω νά ἀμφισβητεῖ τήν ἐλληνική τους ἰθαγένεια. Κάποιοι ἄλλοι εἶχαν ἀπολέσει τήν ὑπηκοότητά τους μόλις πρόσφατα, τό Μάιο ἢ τόν Ιούνιο τοῦ 1869, γιατί ἐνῷ ἀρχικά στά γεγονότα τοῦ Ἱανουαρίου διέφυγαν στήν Ἑλλάδα, στή συνέχεια, πιστεύοντας ὅτι τό ζήτημα διευθετήθηκε μέ τήν ἐπανάληψη τῶν διπλωματικῶν σχέσεων, ἐπέστρεψαν στήν πόλη ἀλλά συνελήφθηκαν, φυλακίστηκαν καί ἐξαναγκάστηκαν νά γίνουν Ὁθωμανοί.

Οἱ διαπραγματεύσεις μεταξύ τῆς ἐλληνικῆς καί τουρκικῆς κυβέρνησης προσέκρουαν στό θέμα τῆς αὐτόματης ἀναγνώρισης παλαιότερων περιπτώσεων δμογενῶν, πού εἶχαν ἀποκτήσει τήν ὑπηκοότητα μέ πολιτογράφηση. "Οταν τό 1870 μετατέθηκε δι Πρεσβευτής Ραγκαβῆς ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, οἱ Τούρκοι φάνηκαν νά ὑπαναχωροῦν στή λήψη κάποιας ἀπόφασης. Νέες ούσιαστικές διαπραγματεύσεις γιά τό θέμα αὐτό ξανάρχισαν μόνο τό 1876. "Ομως δι τουρκικός νόμος τοῦ 1869 εἶχε ἀτονήσει. Τό πρόβλημα τῆς ἰθαγενείας ἐξακολουθοῦσε νά εἶναι ἔνα ἀγκάθι στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καί τῆς τουρκικῆς διοίκησης, πού συνεχῶς ἔθετε προσκόμματα στίς οἰκονομικές κυρίως δραστηριότητές τους, χωρίς ὅμως νά τίθεται θέμα ἀπέλασης ἢ ἐφαρμογῆς μέτρων παρόμοιας ἔκτασης καί ἀγριότητας μέ αὐτά τοῦ Ἱανουαρίου 1869.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο οἱ Ἑλληνες ὑπήκοοι βρίσκονταν συνεχῶς διαφυλονικούμενοι μεταξύ τῆς τουρκικῆς διοίκησης καί τοῦ ἐλληνικοῦ Ὅποπροξενείου, πού πάσχιζε μέ διπλωματικό τρόπο νά ἀντιμετωπίσει τίς τουρκικές αὐθαιρεσίες. Τό καλοκαίρι τοῦ 1869 ἀντικαταστάθηκε δι Ὅποπροξενος Λαγκάδας ἀπό τόν Ὅποπροξενο Γ. Α. Εὐγενίδη⁹. Ο νέος

9. Ὁ Ἑλληνας Πρόξενος Γ. Α. Λαγκάδας βρισκόταν στό Ὅποπροξενεῖο Σερρῶν ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1864, βλ. Κ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Χρονικό τῶν Σερρῶν 1861-1873, Σερραϊκά Χρονικά 9 (1982-1983), σελ. 226.

"Υποπρόξενος στήν ἀναφορά του περιέγραφε τήν κατάσταση πού ἀντιμετώπισε:

«...Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εῦρον τά τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων ὅτε ἀφίχθην ἐνταῦθα καὶ ἀνέλαβον τήν διεύθυνσιν τοῦ Υποπροξενείου. Τό καθῆκον μοί ἐπέβαλλε τήν ὑποχρέωσιν νά ἔργασθω συντόνως καὶ δραστηρίως ἐπί τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νά ὑπερασπισθῶ ὑποθέσεις παρημελημένας τῶν ὑπηκόων τοῦ Βασιλέως, ἀλλά δυστυχῶς εἰς τά πρῶτα μου βήματα παρά τῇ Διοικήσει ἀπήντησα προσκόμματα καὶ τάσεις ἐπιθετικάς, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Διοικητοῦ μή εὐαρεστηθέντος, ἐπί τῇ προφάσει κακοδιαθεσίας, νά μοί ἐπιστρέψῃ τήν ἐπίσκεψιν, μετά τήν ὁποίαν ὁριστικῶς ἄρχεται ἡ τακτική ἐνέργεια τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἡ συνεννόησις τῆς προξενικῆς ἀρχῆς μετά τῆς Διοικήσεως, ἐπί τῶν διαφόρων ἀντικειμένων. Ἐπερίμενα νά ἀναλάβῃ ὁ Διοικητής, ἀλλά καίτοι πρό πολλοῦ ἀναλαβών καὶ ἔργαζόμενος παρά τῇ Διοικήσει, ἀπαξίωσε νά μέ ἐπισκεφθῇ, ἐγώ δέ κατεπιγόμενος καὶ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων τον ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὡς τοιοῦτοι καὶ ἀπαλλαγῶσιν ἀπό τήν ἀμφίβολον θέσιν, εἰς ἣν ἀρέσκεται νά τούς θέτει πάντοτε ἡ Διοίκησις, ἐθεώρησα ὠφέλιμον νά καταπνίξω τήν φιλοτιμίαν μου καὶ νά ἐπισκεφθῶ ἐσχάτως ἐκ δευτέρου τόν Διοικητήν, διά νά ὁμιλήσω μετ' αὐτοῦ καὶ συννεννοηθῶ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων τῆς ὑπηρεσίας. Εἰς τήν δευτέραν ταύτην ἐπίσκεψιν διά πολλῶν παρατηρήσεων στηριζομένων ἐπί τοῦ δικαίου καὶ διά γλώσσης φιλικῆς καὶ πειστικῆς κατόρθωσα νά μετριάσω τάς ὅλως ἐπιθετικάς τάσεις τοῦ Διοικητοῦ κατά τοῦ Υποπροξενείου καὶ νά τόν πείσω νά ἀπέχῃ τοῦ νά παρεμβάλλῃ δυσκολίας εἰς τήν ἀναγνώρισιν τῶν καθαρῶς Ἑλλήνων ὑπηκόων καὶ νά μοὶ παρέχῃ τήν συνδρομήν του εἰς τά ὑποθέσεις των, ἃν δέ ἔχῃ τί νά ἀντιτάξῃ ὡς πρός τήν ἐθνικότητά των, νά περιμένη νέας διαταγάς τῆς Κυβερνήσεώς του κατά τό πνεῦμα τῆς ἀπό 20 Απριλίου 1869 Βεζυρικῆς Διαταγῆς, διαταγάς, αἵτιες θέλοντι δοθῆ καὶ εἰς ἐκεῖνον καὶ εἰς ἐμέ ἄμμα, ὡς περατωθῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις μεταξύ τῶν δύο Κυβερνήσεων περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ιθαγενείας.

Κατόπιν προέβην εἰς συζήτησιν μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν καταναγκασθέντων κατά τήν διακοπήν τῶν σχέσεων νά δεχθῶσι τήν ὀθωμανικήν ἐθνικότητα, πρώην ὑπηκόων Ἑλλήνων, ζητούντων ἥδη δι' ἀναφορᾶς των νά ἐπανέλθωσιν εἰς τήν ἐλληνικήν ἐθνικότητα καὶ τῷ παρέστησα τό εὔλογον τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὑποστηρίξας ὅτι τά κατά τήν διακοπήν πεπραγμένα δέον νά θεωρηθῶσιν ὡς μηδόλως γενόμενα, ἀλλ' εἰς τήν ἐπιμονήν του καὶ τρόπον τινά, εἰς τήν παράκλησίν του νά μή θίξω τό ξήτημα τοῦτο, τό ὅποιον, εἴπε, λύεται μέτ' ὀλίγον ὁριστικῶς, ἐγώ δέν ἐπέμεινα διά νά μήν ἔλθω εἰς σπουδαίας συζητήσεις ἀνωφελῶς, καὶ ἐρεθίζων οὕτως αὐτόν,

ἀπωλέσω ὅτι μέχρι ἐκείνης τῆς στιγμῆς εἶχον κερδίσει ἐκ τῆς φιλικῆς καί μετριοπαθοῦς συζητήσεως. Ἡ δευτέρα δέ ἐκείνη ἐπίσκεψις εἶχε τό ἀποτέλεσμα νά μέ ἐπισκεφθῆ ὁ Διοικητής χθές κατά πρώτην φοράν καί νά μοί ἐπαναλάβῃ διαβεβαιώσεις περὶ τῶν πρός ἔμε φιλικῶν διαθέσεών του.

Ἐν τούτοις, Ἐξοχώτατε, καί μετά τάς ἐνεργείας ταύτας καί μεθ' ὅλας τάς διαβεβαιώσεις τοῦ Διοικητοῦ, ἡ ὑπηρεσία δέν δύναται νά ἐνεργήται ἀπροσκόπως καί ἡ εἰς τά μέρη ἵδιας ταῦτα ἐπίμονος ἀντίστασις ὅλων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Διοικήσεως εἰς πᾶσαν ἐλληνικήν ὑπόθεσιν δέν φαίνεται εὔκολον νά κατασταλῇ καί ἀκαταπαύστως εὐρίσκομαι εἰς τήν λυπηράν ἀνάγκην διά τήν ἀπλουστέραν ὑπόθεσιν νά παλεύω κατά στρεψοδικιῶν καί κακῆς θελήσεως καί νά ἀγωνίζωμαι εἰς τήν λύσιν της, καθ' ὅσον παρά πᾶσαν ἄλλην ἐποχήν, σήμερον παρίσταται ἡ μεγίστη ἀνάγκη νά φανῆ ἴσχυρά ἡ προξενική ἀρχή καί νά ἀποδεῖξῃ ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νά προστατεύσῃ τά ἐλληνικά συμφέροντα. Οἱ εἰς τά μέρη ταῦτα Ἑλληνες καί οἱ ὁμογενεῖς, αἱ καρδίαι τῶν ὅποίων φλέγονται ἀπό τόν πόθον τοῦ νά ἴδωσιν ἴσχυρόν τόν ἐλληνισμόν, δυστυχῶς ἔνεκα τῶν γεγονότων, ἄτινα μέχρι τοῦδε ἔλαβον χώραν καί τῶν καταθλίψεων τῆς Διοικήσεως κατά τήν διακοπήν τῶν σχέσεων ἀπεθαρρύνθησαν ἐπί τοσοῦτον, ὥστε περίλυποι μακρόθεν προσδοκοῦν τήν ἴσχυροποίησιν τῆς ἐλληνικῆς προξενικῆς ἀρχῆς διά νά ἀναλάβωσιν καί οὗτοι ὑπαρξῶν. Ἐκ τῆς ἀποθαρρύνσεως δέ ταύτης κατεχόμενοι ἐδίστασαν οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν μεταβαλέντων ἐθνικότητα νά δηλώσωσι δι' ἀναφορᾶς τήν ἐπιθυμίαν των ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τήν Ἑλληνικήν ἐθνικότητα καί μόνον τοιάκοντα μέχρι τοῦδε ὑπέβαλον τοιαύτην ἀναφοράν, ἐνῶ πάντες δεικνύουσιν ἀσβεστον πρός τοῦτο πόθον. Οὗτοι δέ εἰσίν οἱ μᾶλλον μορφωμένοι καί εὖποροι ἐκ τῶν πρώην Ἑλλήνων.

Τό ἐπ' ἐμοί, Ἐξοχώτατε, θέλω καταβάλει πᾶσαν προσπάθειαν πρός τήν ἀναγκαίαν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀλλ' οὐχ' ἦττον ἐπικαλοῦμαι τήν ἐνίσχυσιν τοῦ Σ. Υπουργείουν πρός τόν σκοπόν τοῦτον, καθ' ὅσον προβλέπω ὅτι θέλω ἀπαντήσει ἀνυπέρβλητα ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως προσκόμματα, καί καθ' ὅσον ἀνευ τῆς τοιαύτης ἐνισχύσεως, ἡ ἵδεα τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἥτις ὑπῆρξεν ἀκμαία ἐνταῦθα, εἶναι φόβος μήποτε σβεσθῆ, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἔχει νά παλαίσῃ πρός τό βουλγαρικόν στοιχεῖον, τό δόποῖον ζητεῖ νά τήν καταπνίξῃ καί κατά τοῦ ὅποίουν ἡ προξενική ἀρχή ἔχει καθῆκον ἀνενδότως νά ἐργασθῇ, ἀπαλλασσομένη ὀποσοῦν ἀπό τάς περιπλοκάς τῆς τοπικῆς Διοικήσεως. Καί περί τοῦ σπουδαίουν τούτου ζητήματος, ἐν καιρῷ ἀρμοδίῳ θέλω ὑποβάλει ὑμῖν ἰδίαν ἔκθεσιν.

Ἐπί τέλονς ἀναφέρω ὅτι ὅλιγοι τινές ὑπήκοοι Ἑλληνες ἀπόντες εἰς τά πέριξ χωρία δέν προσῆλθον νά ἐγγραφῶσιν εἰς τόν κατάλογον, εἰς ὅλους δέ τούς ἐγγραφέντας ἀνεκοίνωσα ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νά προμηθευθῶσι

τά ἀναγκαῖα πιστοποιητικά τῆς δημοτικῆς των ἀρχῆς διά πᾶσαν ἐνδεχομένην περίστασιν, ἀλλά τοῦτο καθίσταται δύσκολον, καθ' ὅσον καί ἡ ἀνταπόκρισις μέ τήν Ἑλλάδα δέν εἶναι εὔκολος καί ἴδιωτικῶς δέν ἔχουν τά μέσα νά προμηθευθῶσι ταῦτα...»¹⁰.

Τά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τῶν Ἑλλήνων Ίπτηκών

Στήν παραπάνω ἐπιστολή του ὁ Πρόξενος Σερρῶν ἐπισυνάπτει τρεῖς καταλόγους Ἑλλήνων Ίπτηκών τῆς πόλης στούς ὅποιους καταγράφονται: α) ὅσοι ἀπώλεσαν τήν ἑλληνική Ίπτηκοότητα, β) ὅσοι ὑπέβαλαν δήλωση νά τήν ἐπανακτήσουν καί γ) ὅσοι ἀναγνωρίζονταν κανονικά ὡς “Ἐλληνες Ίπτηκοοι”. Από τήν ἔξεταση τῶν πληροφοριῶν πού παρέχουν οἱ κατάλογοι προκύπτουν κάποια ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα κοινωνικοοικονομικοῦ χαρακτήρα. (Οἱ κατάλογοι στίς σελίδες 108-119).

– Συνολικά Ίπτηρχαν στήν περιφέρεια τοῦ Υποπροξενείου Σερρῶν 122 “Ἐλληνες Ίπτηκοοι”, οἱ ὅποιοι ἀντιπροσώπευαν ἓνα ποσοστό γύρω στό 0,3% τοῦ πληθυσμοῦ πού εἶχε ἐκείνη τήν περίοδο ἡ πόλη. Από τό σύνολο αὐτό 84 ἄτομα εἶχαν ἀπολέσει τήν Ίπτηκοότητά τους, ἐκ τῶν ὅποιων 31 δήλωσαν ὅτι ἐπιθυμοῦσαν νά τήν ξαναποκτήσουν, ἐνῶ 38 ἀναγνωρίζονταν κανονικά ὡς “Ἐλληνες Ίπτηκοοι”. Δέν προκύπτει ὁ ἀριθμός αὐτῶν πού διέφυγαν στήν Ἑλλάδα ἀρνούμενοι νά γίνουν Οθωμανοί ἢ ὁ ἀριθμός αὐτῶν πού ἀπόκτησαν Ίπτηκοότητα εὑρωπαϊκῶν κρατῶν.

– Στούς καταλόγους συμπεριλαμβάνονται καί 19 ἄτομα καθώς καὶ συγγενεῖς μερικῶν ἄλλων ἀπό τό σύνολο τῶν Ίπτηκών, πού καταγράφονται στό δημοσιευμένο κατάλογο τῶν «ἐπισημοτέρων Ἑλλήνων» τοῦ 1860. Μάλιστα οἱ τρεῖς ἀπό αὐτούς, ὁ Ἀντώνιος Βαλογιάννης, ὁ Σήμος Χαλικίας καί ὁ Τριαντάφυλλος Γεράκης, ἔφεραν τό 1860 τήν ἀγγλική Ίπτηκοότητα.

– Από τό σύνολο τῶν 132 Ἑλλήνων Ίπτηκών οἱ μισοί καί πάνω εἶχαν

10. A.Y.E., φ. 49/2γ/1869, ίπ’ ἀριθμ. 28 ἀπό 2-9-1869 ἔγγραφο Υποπροξενείου Σερρῶν.

Τή δεκαετία τοῦ 1860 εἶχε παρατηρηθεῖ ἔντονη δημογραφική ἀνάπτυξη στήν πόλη τῶν Σερρῶν λόγω προφανῶς τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς ἀνάπτυξης. Τό 1869 στήν πόλη κατοικοῦσαν 45.000 κάτοικοι (25.000 δημογενεῖς, 15.000 μουσουλμάνοι καί 5.000 Εβραῖοι, Βούλγαροι καί Ἀλβανοί), βλ. Κ. Βακαλόπουλον, Οἰκονομική λειτουργία τοῦ Μακεδονικοῦ καί Θρακικοῦ χώρου στά μέσα τοῦ 19ου αἰώνα στά πλαίσια τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, Θεσ/νίκη 1980, σ. 46.

γεννηθεῖ στήν πόλη τῶν Σερρῶν, δηλαδή τό 55%, ἔνα ποσοστό 18 % δήλωνε γεωγραφικούς τόπους ἀπό τήν "Ηπειρο καὶ ἔνα ποσοστό 8 % ἀπό τή Μακεδονία. Συνολικά τό 81% τοῦ συνόλου τῶν ὑπηκόων κατάγονταν ἀπό ὑπόδουλες ἐλληνικές περιοχές τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

– Ποσοστό 29% τοῦ συνόλου εἶχε ἀποκτήσει τήν ἐλληνική ὑπηκοότητα πρόσφατα μέσα στή δεκαετία τοῦ 1860, 12% κατά τήν προηγούμενη δεκαετία τοῦ 1850 καὶ ποσοστό 23% πρὸ τοῦ 1840. Ποσοστό 15% τοῦ συνόλου δήλωσε ὅτι εἶναι αὐτόχθονες-ἰθαγενεῖς καὶ ἔνα ποσοστό 17% ὅτι ἀπέκτησε τήν ὑπηκοότητα «ἐκ πατρός». Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι τό ποσοστό αὐτῶν πού ἀπόκτησαν τήν ὑπηκοότητα μετά τό 1856, ἔτος λειτουργίας τοῦ "Υποποδεξενείου στήν πόλη, ἔφθανε τό 41% τοῦ συνόλου.

– Οἱ περισσότεροι, δηλαδή τό 26% τοῦ συνόλου, εἶχαν ἐγγραφεῖ στήν Ἀθήνα, ἔνα ποσοστό 19% στό νομό Φθιώτιδας (οἱ περισσότεροι στό Δῆμο Νέας Πέλλας¹¹ καὶ Ἀταλάντης), ποσοστό 15% στή Σύρο¹², ποσοστό 9% στόν Πειραιᾶ, καὶ λίγο πάνω ἀπό 7% στά Ιόνια νησιά.

– Οἱ περισσότεροι τῶν Ἐλλήνων ἦταν μέσης ἡλικίας ἀπό 40 ἔως 59 ἔτῶν ἢ ποσοστό 46% τοῦ συνόλου καὶ ἀκολουθοῦσε ἡ νεαρή ἡλικία τῶν 20-39 ἔτῶν μέ ποσοστό γύρω στό 40%, ἐνῶ 16 ἄτομα εἶχαν ἡλικία πάνω ἀπό 60 χρόνων.

– Μέ βάση τίς δηλούμενες ἐπαγγελματικές δραστηριότητες, μόνο τό 8% τοῦ συνόλου ἀπασχολοῦνταν στόν πρωτογενή τομέα καὶ τό 28% στό δευτερογενῆ, ἐνῶ οἱ ἀπασχολούμενοι στόν τριτογενῆ τομέα ἀποτελοῦσαν τό μεγαλύτερο ποσοστό, λίγο πάνω ἀπό τό 62% τοῦ συνόλου. Οἱ ἐμπορικές δραστηριότητες συγκέντρωναν ποσοστό 38% τῶν ἀσχολουμένων στό τριτογενῆ τομέα ἀτόμων, ἐκ τῶν ὃποίων ποσοστό 9% ἀφοροῦσε τό λιανεμπόριο. Ἀν καὶ ἡ ἀπασχόληση στό δευτερογενῆ τομέα συγκέντρωνε ἔνα σημαντικό ποσοστό τοῦ συνόλου, γίνεται φανερό ὅτι ἡ ἐνασχόληση τῆς πολυπληθέστερης ὁμάδας τῶν Ἐλλήνων ὑπηκόων στόν τριτογενῆ τομέα συμβάδιζε μέ τόν ἔντονο μεταπρατικό χαρακτήρα πού εἶχε ἡ πόλη τή

11. Πρόκειται γιά τόν ἰστορικό οίκισμό τῶν προσφύγων Μακεδόνων ὀγωνιστῶν τοῦ 1821, πού συστήθηκε τό 1835, βλ. Γ. Βέλκου, Ἀνέκδοτα ἐγγραφα ἀπό τό ἀρχεῖο τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων "Νέα Πέλλα" Ἀταλάντης, Μακεδονικά 19 (1979) 195-235. Στόν ἐκλογικό κατάλογο τῆς Κοινότητας Νέας Πέλλας τοῦ 1915 ὑπάρχουν τά ἐπίθετα Γεωργίου, Ιωαννίδης καὶ Σταμπόπουλος.

12. Κανείς ἀπό τούς ἀναγραφόμενους Ἐλλήνες ὑπηκόους δέν φέρεται ἐγγραμμένος στά Δημοτολόγια τοῦ Δήμου Ἐρμούπολης Σύρου πού δημοσίευσε ὁ Ε. Ἀσπιώτης, βλ. Ε. Ἀσπιώτη, Σερραῖοι οἰκιστές τῆς Ἐρμούπολης Σύρου, Σερραϊκά χρονικά 8 (1979) σ. 160.

δεκαετία τοῦ 1860, καθώς τό ἐμπόριο τῶν ἐγχωρίων προϊόντων (εἰδικά τό βαμβάκι) εἶχε παρουσιάσει ἐξαιρετική αὔξηση λόγω τοῦ Ἀμερικανικοῦ ἐμφυλίου¹³.

– ’Από τά ἄτομα πού ἀναφέρονται στούς καταλόγους εἶναι γνωστά γιά τή συμμετοχή τους σέ φιλανθρωπικά καὶ φιλεκπαιδευτικά συλλογικά σχήματα, πού λειτούργησαν στήν πόλη ἐκείνη τήν περίοδο: α) στό «Ταμεῖο φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωφελῶν πράξεων» πού συστήθηκε στό Ὑποπροξενεῖο Σερρῶν τό 1859, ὁ Ἰατρός Ἰωάννης Θεοδωρίδης, οἱ ἔμποροι Γ. Κ. Ἐμμανουὴλ, Βασίλειος Ζλατάνος καὶ Πέτρος Ἀνδρέου, ὁ σχοινᾶς Ἰωάννης Γεωργίου, ὁ δάσκαλος Δημήτριος Λάσκαρης καὶ ὁ Βασίλειος Ἰωάννιδης¹⁴ καὶ β) στόν «Ἐν Σέρραις Μακεδονικό Φιλεκπαιδευτικό Σύλλογο» ὁ Ἰατρός Ἰωάννης Θεοδωρίδης πού διετέλεσε καὶ πρόεδρος αὐτοῦ ἐπί σειρά ἐτῶν, μέχρι τό θάνατο του τό 1881, ὁ ἔμπορος Κωνσταντίνος Καπέτης, πού διετέλεσε ἀρχικά ἀντιπρόεδρος καὶ στή συνέχεια πρόεδρος μετά τό θάνατο του Θεοδωρίδη, ὁ ἔμπορος Ἐπαμεινώνδας Σαρρῆς πού μετεῖχε καὶ στήν ἐξελεγκτική ἐπιτροπή τοῦ συλλόγου καὶ ὁ ἔμπορος Θωμᾶς Τικόπουλος¹⁵.

‘Ο ἔμπορος Ἰωάννης Καπέτης ἦταν γαμπρός τοῦ ἥρωα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 Ἐμμανουὴλ Παπᾶ. Εἶχε παντρευτεῖ τήν Ἐλένη Παπᾶ (γεν. τό 1809) μέ τήν ὁποίᾳ ἀπόκτησε πέντε παιδιά¹⁶. ‘Ο γιός του Κωνσταντίνος ἔγινε μεγαλέμπορος στήν πόλη τῶν Σερρῶν καὶ ὑποπροξενος τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Τέλος, γνωστός εἶναι καὶ ὁ Ἰατρός-κτηματίας Εὐστάθιος Εὐσταθόπουλος διορισμένος ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὑποπροξενείου Σερρῶν στό Μελένικο τό 1859¹⁷.

13. Κ. Βακαλόπουλου, ὁ. π. σ. 46, G. Ioannidou-Bitsiadou, *Le rôle commercial de Serres au milieu du XIXe siècle dans l'espace balkanique*, Βαλκανική Βιβλιογραφία (Παράρτημα) VI (1977), σ. 166 καὶ A. Ιγγλέση, Βρετανοελλαδίτες ἔμποροι στό τέλος τῆς Τουρκοκρατίας. ‘Ο Σταῦρος Ἰωάννου, Ἀθήνα 2004, σ. 90.

14. Κ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Τά πρῶτα βήματα τοῦ Ὑποπροξενείου Σερρῶν, ὁ. π., σ. 238.

15. Π. Σαμσάρη, ‘Ο Μακεδονικός Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Σερρῶν. ‘Η ἐκπαιδευτική καὶ πολιτιστική τοῦ δράση, Σερραϊκά Ἀνάλεκτα 4 (2006) 58-112.

16. Βλ. ’Απ. Βακαλόπουλον, Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, Ἀρχηγός καὶ ὑπερασπιστής τῆς Μακεδονίας, ‘Η ἴστορία καὶ τό ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας του, Θεσσαλονίκη 1981.

17. Κ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Τά πρῶτα βήματα τοῦ Ὑποπροξενείου Σερρῶν, ὁ. π., σ. 237.

1

Κατάλογος τῶν κατά τὴν μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διακοπήν σχέσεων μεταβαλόντων τὴν ἐθνικότητα τῶν ὑπηκόων
Ἐλλήνων, ἵνεκα καταναγκασμοῦ τῆς ἐν Σέρραις Ὁθωμανικῆς ἀφῆται.

A/A	"Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Ἐπάγγελμα	Ηλικία -ἐτῶν	Τόπος γεννήσεως	Χόρος καθ' ὅν ἀπέκτησαν ἔλλ. θαγένεια.	Δῆμος εἰς ὃν διήκει	Χρόνος καθ' ὃν μετέβηδον τὴν ἐθνικότητά "Ετος
1	X# Θεόδωρος Γ. Καλαντζῆς	'Αλευροπόλης	42	Τιαράννα	τό 1862	Περισσαίς	Τανουάριος 1869
2	Ιων. Σαΐβρος	Υποδηματοπούλος	30	Σέρραι	1862	Αθήναι	>
3	Θεόδωρος Πανταζῆς	Ράπτης	39	Χαλκίς	Ιθαγενής	Χαλκίς	>
4	Παναγώτης Κυριακίδης	"	34	Σύρος	"	Σκιάθος	>
5	Σήμων Χαλκίδης	"Εμπορος	39	Κλεισσόρια	1855	Κεφαλληνία	>
6	Μιχαήλ Χουσόγονος	Γούναρης	36	'Αταλάντη	1846	'Αταλάντη	>
7	Κωνστ. Δημητρίου	Ξενοδόχος	60	Μέτσοβον	1865	Αθήναι	>
8	Εὐαγγέλης Δημητρίου	Ευλούρογός	44	Σέρραι	1843	Σύρος	>
9	Θεοχάρης Αγγέλου	Υποδηματοπούλος	48	"	1848	Αθήναι	>
10	Κωνστ. Χ# Ηπόπης	Ράπτης	66	"	1831	Ναύπλιον	>
11	Χριστόδουλος Κωνσταντίνου	'Ιχθυοπόλης	46	Κασσάνδρα	1844	Αθήναι	>
12	"Αγγελος Νικολάου	Υποδηματοπούλος	70	Σέρραι	1840	Χαλκίς	>
13	Βασιλείος Χ# Κωνσταντίνου	Ζαχαροπλάστης	57	"	1835	Σύρος	>
14	Δημήτριος Αγγέλου	Υποδηματοπούλος	36	"	1857	Χαλκίς	>
15	Δημ. Κοεμπέζελης	Ράπτης	35	"	1848	Σύρος	>

16	Μηχανή Κωνσταντίνου	"Εμπορος	55	Σέρρας	1863	Σύρος	'Αθηναι	Τανούριος 1869	
17	Θεόδωρος Εμανουήλ	"	62	"	1854		Πειραιεύς	"	
18	Δημ. Καραγκάζης	Ιεωνής	45	"	1861		"	"	
19	Νικόλαος Δ. Καραγκάζης	"	23	"	ἐκ πατρός		"Αταλάντη	"	
20	"Ιωάννης Γεωργίου	Σχοινᾶς	61	Βερσάτον' Αλβανίας	1844		Νέα Πέλλη	"	
21	Εὐαγγέλης Γεωργίου	"Εμπορος	40	"Αγαραφα Τουρκίας	1859		'Αθηναι	"	
22	X# Βασίλειος Δ. Καλούση	"Υφαντής	70	"Ολυμπος	1831		"	"	
23	Δημ. Βερνάρδος	Ράπτης	35	Σέρρας	1866		"	"	
24	Γεώργ. Καμάλωνς	"Υπηρέτης	42	"	1865		Πειραιεύς	"	
25	Μαργαρίτης Χριστοδούλου	"Υποδηματοποίος	29	"	1860		'Αθηναι	"	
26	Μάρκος Γ. Σπανάτης	"Ωρολογοποίος	21	"	ἐκ πατρός		'Αθηναι	"	
27	Δημ. Λάσκαρης	Διδάσκαλος	50	"	1844		Νέα Πέλλη	"	
28	Πολά Στέριος Θεοχάρη	"Ιερεὺς	56	"	1850		"Ιοτιάσην	"	
29	Στέριος Θεοδόρου	Πάπτης	58	"	1862		Πειραιεύς	"	
30	Στέριος Θεοδόρου	"Εμπορος	38	"	1861		'Αθηναι	"	
31	Πέτρος 'Ανδρέας	"	42	"	1845		Γαλαξιδιον	"	
32	Παναγ. Θεοδ. Καρατζάς	"	55	"	1847		Λαϊά	"	
33	"Ιων. Πανταζή. Βαρδάκας	"	25	"	ἐκ πατρός		Σύρος	"	
34	Εμμύμαος Ντάγαλης	Γεωργός	40	"	1865		Χαλκίς	"	
35	Ευστάθιος Ευσταθόπουλος	Κηφατίας	64	"	1859		Νέα Πέλλη	"	
36	Ζήσης Οικονομάδης	Παρδός	30	"	1864		'Αθηναι	"	
37	Κωνστ. Γεωργίου	"Εμπορος	48	"	1847		'Αταλάντη	"	
38	Κωνστ. Μέστζου	Κηφατίας	79	"Ηπειρος	1847		"	"	
39	'Αναστ. Κ. Μέρτζου	"Εμπορος	40	"	ἐκ πατρός		"	"	
40	Γεώργ. Κ. Δημητράκη	"Αλευροπάλαι	49	"Ελληνικά" Αγροφα	1859	Ιθαγενής	Κτημείων	"	

A/A "Όνομα και έπωνυμον	Έπαγγέλμα	Ηλικία -έτων	Τόπος γεννήσεως	Χρόνος καθ' ὄν ἀπέκτησαν ἔλλ. θητένεα.	Δῆμος εἰς ὄν ἀνήκει	Χρόνος καθ' ὄν μετέβαλον τὴν ἐθνικότητα	Έτος
41 Γεώρ. Κώστα Χ#Εμπανανούρη	"Εμπορος Πατρός	47	Σέρραι	1859	'Αθήναι	'Ιανουάριος 1869	
42 Γεώργ. Αναστ. Λεονταρίδης	"Εμπορος	48	Σέρραι	1861	Ναύπλιον		»
43 Γεώργιος Κωνσταντίνου	"Εμπορος	39	»	1858	Χαλκίς		»
44 Νικόλ. Γεωργίου	Zαχαροπλάστης	50	»	1848	Σύρος		»
45 'Αθ. Δημητρίου	"Εμπορος	28	»	ἐκ πατρός	Χαλκίς		»
46 Γεώργ. Αναστ. Χ#Παναξής	'Εμποροδάστης	44	"Ιωάννινα	1838	Λαμία		»
47 'Αλέξης Κ. Τσέλης	"Εμπορος	56	»	1844	Ναύπλιον		»
48 Μιχαήλ Ζωΐης	Σμιτζής	60	Σέρραι	1842	Νέα Πέλλη		»
49 Μιχαήλ Κ. Γερμανής	Κτηματίας	45	Τήνος	1860	'Αθήναι		»
50 Θεόδωρος Αγγ. Παπαϊάννου	Γεωργός	60	"Αγραφα Τουριάς	1847	'Αταλάντη		»
51 "Ιων. Γεωργίου (Βέλης)	"Εμπορος	62	"Ηπειρος	1844	'Αθήναι		»
52 "Ιων. Θωμᾶς	Κτηματίας	54	Σέρραι	1847	Δήμος Φαλήρου		»
53 "Ιων. Παπᾶ Εναγγελινοῦ	Γεωργός	50	Κασσάνδρα	1844	'Αθήναι		»
54 "Ιων. Κωνσταντίνου	"Ιχθυοπάλης	26	Σέρραι	ἐκ πατρός	'Αταλάντη		»
55 'Αντών. "Ιων. Γεωργίου	'Εμποροδύπλληρος	40	»	»	»		»
56 Τριαντάφυλλος Μ. Γεράκη	Κτηματίας	50	Θεσσαλία	1847	'Αθήναι		»
57 Κων. Φέκας	"Εμπορος	42	Σέρραι	1857	Σύρος		»
58 Κωνστ. Πετρόπους	Πατρός	29	»	ἐκ πατρός	"Επτάνησα		»
59 Κύρος Δημ. Παπακύρου	»	30	»	1860	'Αθήναι		»
60 Κωνστ. Π. Πατρού	Kουρεύς	35	Ναύπλιον	αὐτόχθων	Ναύπλιον		»
61 Βασιλ. Ιωαννίδης							

62	Χ# Θεόδωρος Χ# Αλεξάνδρου	”Εμπορούπαλληλος	40	Σέρραι	»	Σύρος			»
63	Χρήστος Γεωργίαδης	”Εμπορος	42	Μακεδονία		Ασφαλία			»
64	Απόστολος Δημητρίου	Γεωργίς	35	Σέρραι	1863	Πειραιεύς			»
65	Αναστ. Τρίκαπου	”Εμπορος	42	Μακεδονία	1861	»			»
66	Αναστ. Τρύφ. Παπαλέπερου	”Εμπορος	48	Μακεδονία	1859	”Αθήναι			Ιανουάριος 1869
67	Νικόλ. Δημητρίου	Πρυντοπώλης	40	Σέρραι	1856	Πειραιεύς			»
68	Βασίλ. Ζλαστάνος	”Εμπορος	37	»	1852	Σύρος			»
69	Νικόλ. Κωνσταντίνου	Παντοπώλης	40	Ζαγορά	1860	Χαλκίς			»
70	Προκοπίου Κωνσταντίνου	Γεωργίς	55	Σέρραι	1862	Πειραιεύς			»
71	Λάδηπορος Δημητρίου	»	50	»	1865	”Αθήναι			»
72	Θεομάρις Τικόπουλος	”Εμπορος	59	”Ηπειρος	Ιόνιος	Ζάκυνθος			»
73	Βασίλ. Ιωαννίδης	Ράπτης	40	Σέρραι	1856	Νέα Πέλλη			»
74	Βασίλ. Βασιλήημος	Χειρουργός	43	”Ηπειρος	Ιόνιος	Κεφαλληνία			»
75	Δημ. Πουλίδης	Κτηματίσ	53	»	»	Κέφυνα			»
76	Αντ. Ιων. Πούλιο	»	55	»	»	»			»
77	Δημ. Σπαντόπουλος	Φαρμακοποίος	29	Σέρραι	»	Νέα Πέλλη			»
78	Αθ. Σπαντόπουλος	”Εμπορος	32	»	»	»			»
79	Ιων. Σπαντόπουλος	»	22	»	»	»			»
80	Βασίλ. Λιάμης	Φαρμακοποίος	28	»	»	”Αργος			»
81	Παναγ. Πάγιο	”Εμπορος	35	Μακεδονία	1858	Σύρος			»
82	Δημ. Θωμᾶ	»	40	Βιτώλα	1859	”Αθήναι			»
83	Χρήστος Σκάρδης	»	76	”Ελληνικά Αγραφα	αντόχθων	Σύρος			»
84	Παναγ. Χρ. Σκάρδης	»	34	Σέρραι	»	»			»

2

Κατάλογος τῶν ἔνεκα καταναγκασμοῦ τῆς Ὁθωμανικῆς ἀρχῆς μεταβαλόντων κατά τὴν διακοπήν τῶν σχέσεων τήν ἐθνικότητα τῶν ὑπαρχόντων δηλούντων δέ τῇδη δὲ ἀναφορᾶς των ὅτι θέλουσιν νά ἐπανακτήσωσιν αὐτήν.

A/A	Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Ἐπάγγελμα	Ηλικία	Τόπος γεννήσεως	Χρόνος καθ' ὅν ἀπέκτησαν τὴν ἐλλ. ιθαγένειαν	Δῆμος εἰς ὃν ἀνήκουσιν
1	X#Θεόδωρος Γ. Καλαντζῆς	Ἄλευροπώλης	42	Ἰούνινα Σέρραι	1862	Πειραιεὺς
2	Τιμόνης Σάββας	Χποδηματοπούλος	30	Σάμος	1862	Αθῆναι
3	Παναγιώτης Κυριακίδης	»	34	Κλεισόεια	αὐτόγθιθων	Σκιάθος
4	Σίμων Χαλκιάς	Ἐμπόρος	39	Αταλάντη	1855	Κεφαλληνία
5	Μιχαήλ Χρυσόγονος	Τούναρης	36	Μέτροβον	1846	Αταλάντη
6	Κωνσταντ. Δημητρίου	Ξενοδόχος	60	Σέρραι	1865	Αθῆναι
7	Εὐαγγέλης Δημητρίου	Ξυλουργός	44	»	1843	Σύρος
8	Θεοχάρης Αγγέλου	Χποδηματοπούλος	48	»	1848	Αθῆναι
9	Κωνστ. X#Πότης	Ράπτης	66	»	1831	Ναύπλιον
10	Χοιοτόδουλος Κωνσταντίνου	Ψηθυστώλης	46	Κασσάνδρα	1844	Αθῆναι
11	”Αγγέλος Νικολάου	Χποδηματοπούλος	70	Σέρραι	1840	Χαλκίς
12	Βασιλείος X# Κωνσταντίνου	Ζαχαροπλάστης	57	»	1835	Σύρος
13	Δημήτριος Αγγέλου	Χποδηματοπούλος	36	»	1857	Χαλκίς
14	Δημ. Κοερτζέλης	Ράπτης	35	»	1848	Σύρος

15	Μυχάνη Κωνσταντίνου	”Εμπόρος	55	Σέρραι	1863	Σύρος
16	Θεόδωρος Εμανουήλ	»	62	»	1854	’Αθηναί
17	Δημ. Καραγκόδης	Γεωργός	45	»	1861	Πειραιεύς
18	Νικ. Δ. Καραγκόδης	»	23	»	»	»
19	Ιωάνν. Γεωργίου	Σχοινᾶς	61	Βεράτιον ’Αλβανίας	1844	’Αταλάντη
20	Εὐαγγέλης Γεωργίου	”Εμπόρος	40	”Αγραφα Τουρκίας	1859	Νέα Πέλλα
21	X#Βασίλ. Δ. Καλούση	Υφαντής	70	”Ολυμπίος	1831	’Αθηναί
22	Δημ. Βερνάρδος	Ράττης	35	Σέρραι	1866	»
23	Γεώργ. Καμπλάρης	”Υπηρέτης	42	»	1865	Πειραιεύς
24	Μάρκος Γ. Σταμάτης	Ωρολογολούσ	21	»	»	’Αθηναί
25	”Ιων. Π. Βαρδάκας	”Εμπόρος	25	»	»	Σύρος
26	Χρήστος Σκάρδης	»	76	”Ελληνικά ”Αγραφα	»	Σύρος
27	Παναγ. Χρ. Σκάρδης	»	34	Σέρραι	»	»
28	Νικόλαος Γεωργίου	Zεχαροπλάστης	36	»	1853	Χαλκίς
29	’Αντ. ”Ιων. Πούλιο	Κτηματίας	55	Κέρκυρα	1854	Κέρκυρα
30	Βασίλ. Ζλατάνος	”Εμπόρος	37	Σέρραι	1852	Σύρος
31	Γεώρ. Κάστα X#”Εμμανουηλ	”Εμπόρος	47	Σέρραι	»	’Αθηναί
»						

**Κατάλογος κατά τήν δικαιοδοσίαν του ἐν Σέρραις Ἑλληνικοῦ Υποπροξενείου
διατελούντων υπηκόων Ἑλλήνων.**

A/A	"Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Ηλικία	Ἐπάγγελμα	Δῆμος εἰς δν ἀνήκει	Χρόνος καθ' ὃ ἀπέκτησε τὴν Ἑλλ. ιθαγένεια	Πατρίς	Σημειώσεις
1	Γεώργιος Βασιλείου	24	Zachariotis	Σύρος	ἐκ πατρός	Σέρραι	Ο πατέρης του Βασιλείος Χ#Κωνσταντίνου "Ελλην ύπηκοος, ἀπό τὸ 1835 εἶναι δημότης Σύρου.
2	Νικόλης Τσάκιος	26	Χαίκεύς	'Αθηναί	1865	Μακεδονία	Ἐνεγράφη Δημότης Ἀθηνῶν τὸ 1862 κατ' ἔναβε δια- βατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς κλπ. ὑπ' ἀριθ. 154 τῆς 19 Φεβρουαρίου 1869.
3	Μελέκουριος Αντωνίος	29	Ξαλουρής	Σύρος	1863	Σέρραι	Ἐνεγράφη δημότης Σύρου τό 1860.
4	Κωνσταντίνος Ζάκας	40	Ξενοδόχος	Ξηροχώρι	1866	Ξηροχώρι	Ἐκ πατρός "Ελληνος, Φέρει διαβατήριον τοῦ Νομάδο- γου Εὖβοίας ὑπ' ἀριθ. 17 τῆς 18 Μαΐου 1866 καὶ πιστο- ποιητάν τοῦ Δημάρχου Ιστιαίων ὑπ' ἀριθ. 676 τῆς 24 Μαΐου 1866 βεβαιούντος ὅτι εἶναι δημότης τοῦ Δήμου τούτου.
5	Δημ. Ιωάννου	30	Υποδηματοποός	'Αθηναί	1864	Σέρραι	Ἐνεγράφη δημότης εἰς Ἀθήνας τό 1861 καὶ φέρει δια- βατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς κλπ. ὑπ' ἀριθ. 139 ἀπό 18 Φεβρουαρίου 1869.

6	Δημήτριος Χρονίου	62	Αλασπώλης	Δημήτριος Κηφιεύων	1863	Σέρρα	”Ενεργάφη Δημόπης εῖς Κηφιεύων τό 1858 καὶ φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς ὑπ’ ἀριθ. 1558 τῆς 28 Νοεμβρίου 1863
7	Αριστ. Καρακατάκης	24	”Εμπόρος	Δημήτριος Δισταίνων	αὐτόγθιων	”Αλιβέριουν	Φέρει διαβατήριον τῆς ἐν Κον/πόλει Πρεσβείας ὑπ’ ἀριθμ. 25 τῆς 8 Αὐγούστου 1868.
8	Σταύρος Χρυσάφη	26	Υποδηματοποιός	Πειραιεύς	1865	Σέρρα	”Ενεργάφη Δημόπης Πειραιῶν τό 1862. ”Εμενε εἰς Πει- ραιᾶ δέκα ἔτη καὶ φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας ”Ἀττικῆς ἀλτ. ὑπ’ ἀριθ. 1273 τῆς 1ης Ιουλίου 1869.
9	Σταύρος Γεωργίου	30	Υποδηματοποιός	”Αθηναίαν	1864	Κυδωνίαν	”Ενεργάφη Δημόπης Πειραιῶν τό 1859 καὶ φέρει δασ- βατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς ἀλπ. ὑπ’ ἀριθ. 836 τῆς 30 Ιουνίου 1865.
10	Θωμᾶς Ανωστασίου	40	Ράταης	>	1865	Σέρρα	”Ενεργάφη Δημόπης Ἀθηνῶν τό 1861, διαμένενας 4 ἔτη ἐν Ἐλλάδι.
11	Εὐστάθιος Κ. Εὐσταθίου	30	Γεωργός	Κέρδηνδα ”Ιονίου	Ἐκ πατρός	Κέρδηνδα	”Εγένετο ὑπέρνεος Ἐλλην μετά τὴν ἔνοσον τῆς Ἐπτα- νήσου καὶ φέρει διαβατήριον τοῦ ἐν Θεσ/νικῃ ”Αγγλου προξένου τοῦ 1863.
12	”Απόστολος Κωνσταντίνου	70	”Αεργός	Ναύπλιον	αὐτόγθιων	”Αγραφα Ἐλλ.	Φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς ἀλπ. ὑπ’ ἀριθ. 962 τῆς 19 Σεπτεμβρίου 1869.
13	Ζήσης Δημητρίου	61	”Χραντῆς	”Αθηναίαν	1846	Τρίκαλα	Φέρει πιστοποιητικόν τοῦ Δημάρχου Ἀθηνάion ὑπ’ ἀριθ. 2722 τῆς 21 Αὐγούστου 1846 καὶ ἡγωνίσθη ἀπό τοῦ 1821 ἐν Ἐλλάδι καθ’ ὑπόδειξιν ὅπλαρχηγῶν.

A/A	*Όνομα καί επώνυμον	*Ηλικία	*Επάγγελμα	Δῆμος εἰς δόν ἀνήκει	Χρόνος καθ' ὃν ἀπέκτησε τὴν ἐλλ. ιθαγένεια	Πατρίς	Σημειώσεις
14	*Αντώνιος Πλανῆς	40	Ράπτης	Πάρος	αὐτοχθων	Πάρος	Φέρετ πιστοποιητικόν ἀπό 15 Ιουλίου 1865 τοῦ Δημάρχου Πάρου βεβαιωῦντος τὴν ὑπηκοότητά του.
15	*Ιωάννης Θεοδωρίδης	48	*Ιατρός	*Αταλάντη	1848	Θεσσαλία	*Ἐνεργάρῃ Δημότης Ἀταλάντης τὸ 1844, ἔμενε 4 ἔτη εἰς τὸ Ἀθήνας Πανεπιστήμιον σπουδάζον Ἰατροχή, φέρετ διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀππαχῆς ἀλπ. ὑπ' ἀριθμ. 210 τῆς 27 Μαΐου 1848.
16	*Ιωάννης Χρ. Σκαρδής	28	*Εμπόρος	Σύρος	ἐκ πατρός	Σέρρα	*Ο πατέρι τοῦ αὐτούχου Ἐλληνον, φέρετ διαβατήριον τῆς δημογεροντίας Ναυπλίου ὑπ' ἀριθ. 7278 τῆς 26 Μαΐου 1831. Ο ἕδιος φέρετ διαβατήριον τοῦ Ἐλλ. Προξενείου Θεσσαλίκης τῆς 16 Ιουλίου 1869 ὑπ' ἀριθ. 15.
17	Εὐθύμιος Αγγέλου	50	Ράπτης	*Αθηναίη	1847	»	*Ἐνεργάρῃ Δημότης Ἀθηνῶν τὸ 1844, ἔμενε ἐν Ἐλλάδι ἀπό τοῦ 1840-1857 καὶ φέρετ διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀππαχῆς ἀλπ. ἀπ' ἀριθ. 651 τῆς 15 Ιουνίου 1857.
18	Μιχαήλ Τοκπέκος	37	*Αργός	Κέρκυρα	ἐκ πατρός	»	*Ο πατέρι τοῦ ἑγένετο ὑπήκοος Ἐλλην μετά τὴν ἔνωσην τῆς Ἐπτανήσου οὗτος φέρετ διαβατήριον τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγγλου Προξένου τοῦ 1863.
19	Δημήτριος Στεφάνου	45	Χαλβατζῆς	Ερμούπολις	1860	»	*Ἐνεργάρῃ Δημότης Ερμούπολεως τὸ 1857. ἔμενε 3 ἔτη ἐν Ἐλλάδι καὶ φέρετ διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀππαχῆς ἀλπ. ὑπ' ἀριθ. 1192 τῆς 4 Νοεμβρίου 1860.

20	Έπαρμανδας Σάρρης	40	”Επιπόος	Κέρκυρας	1864	Κέρκυρα	”Εγένετο ήπιάρχος ”Ελλην μετά την ένωσης τῆς Επαναστάσης καί φέρει διαβατήριον του ἐν Θεσσαλονίκη ”Αγγλου προξένου ὑπ’ ἀριθ. 75 τοῦ 1864.
21	Γρηγόριος Πιστίννου	28	Υποδηματοπούς	Χαλκίς	1866	Σέρραι	”Ενεργάρητη δημότης Χαλκίδος τό 1862 κατά τό ὑπ’ ἀριθ. 3866 ἀποδεκτεύεται τοῦ Δημάρχου Χαλκιδέων, ἔμεινε ἐν ”Ελλάδι τοῖα ἔτη καὶ φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Εύβοιας ὑπ’ ἀριθ. 14 τῆς 10 Φεβρουαρίου 1866.
22	Γεώργιος Κύδοστα Ζώρα	30	Παντοπώλης	Δήμος Κτημενίων	αὐτόχθων	”Ελλ.. ”Αγραφα	Φέρει διαβατήριον τῆς ἐν Κονιόρδει Πλεσβείας ὑπ’ ἀριθμ. 2309 τῆς 13 Σεπτεμβρίου 1863.
23	Γεώργιος Ν. Παπαγεωργίου	28	Παντοπώλης	»	»	»	Φέρει διαβατήριον τῆς ἐν Κονιόρδει Πλεσβείας ὑπ’ ἀριθμ. 348 τῆς 20 Φεβρουαρίου 1861.
24	Αθανάσιος Δημητράκης	20	’Αλενιροπώλης	»	»	»	Φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Φθιώτιδος κλπ. ὑπ’ ἀριθ. 9 τῆς 27 Ιανουαρίου 1868.
25	Περούλης Κ. Λάντας	40	Καφετώλης	Λεβαδεία	»	Λεβαδεία	Φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Αττικῆς κλπ. ὑπ’ ἀριθ. 333 τῆς 18 Μαρτίου 1864.
26	Συμεών Έλευθερίου	53	Χρηματιστής	Ερμούπολις	»	Σύρος	Φέρει γενικόν βιβλιάριον ὑπ’ ἀριθ. 2467 καὶ διετάλευτον Κυβερνήτου πέντε τόνων τοῦ Αμενδρογένειου Σύρου ὑπ’ ἀριθμ. 261 τῆς 27 Αύγουστου 1840.
27	Δημήτριος Στεφάνου	28	”Υπηρέτης	Αθήνας	1868	Σέρραι	”Εμεινε δέκα ἔτη εἰς ”Αθήνας, Ἐνεγράψῃ δημότης ἐκεῖ καὶ φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Αττικῆς κλπ. ὑπ’ ἀριθ. 1514 τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1868.

A/A	Όνομα και επώνυμον	Ηλικία	Έπαγγελμα	Δῆμος εις διάτησην έχα. θερέτρου	Χρόνος καθ' ογ πατριών	Πατριός	Σημειώσεις
28	Νικόλαος Δημητρίου	45	Παντοπάλης	Περιασές	1846	Σέρραι	Από τον 1837 μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῷ 1844 ἐνέ- το δημότης Νέας Πέλλης καί φέρει διαβατήριον τοῦ “Υπουργείου τῶν Ἑξωτεροχών ὑπὸ” ἀριθ. 2365 τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1853.
29	Στέφανος Ιωάννου	30	Μεταπολίτης	Αθήνα	1864	»	Μετέβη εἰς Ἀθήνας τῷ 1860 ὅτε ἐνεργάφη δημότης, ἔμενε μέχρι τοῦ 1864 καί φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς κλπ. ὑπὸ ἀριθ. 1002 τῆς 30 Μαΐου 1864.
30	Τιωάννης Αγραθός	56	Υπηρετός	»	αὐτούθισμον	Θερίου	Φέρει διαβατήριον τοῦ Προξενείου Θεσσαλίας ὑπὸ ἀριθ. 65 τῆς 19 Αὐγούστου 1869 ἐνδιθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπὸ ἀριθ. 866 τῆς 8 Ιουλίου 1865 τῆς Νομαρ- χίας Ἀττικῆς κλπ.
31	Τιώννης Καπέτης	69	Ἐμπόρος	Νέα Πέλλη	1856	Μακεδονία	Ἐνεργάφη δημότης Νέας Πέλλης διαμένεις τοία ἔτη ἐν “Ελλάδι καί φέρει διαβατήριον.
32	Κωνσταντίνος Καπέτης	32	Ἐμπόρος	»	ἐκ πατρός	Σέρραι	Ἐπί τῇ βάσει τῆς ἐθνικότητος τοῦ πατρός του.
33	Γεώργιος Κωνσταντίνου	32	Πανᾶς	Αθήνα	1864	»	Ἐμενει εἰς Ἀθήνας ἀπό τοῦ 1861 ὅτε ἐνεργάφη δημότης μέχρι τὸ 1864 καί φέρει διαβατήριον τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς κλπ. ὑπὸ ἀριθ. 136 τῆς 18 Φεβρου- αρίου 1864.

34	Παναγ. Γεωργίου	30	Αρτοποιός	Σύρος	1858	Κυδωνία	Έχει γερσεν ἐκ Σύρου τὸ δημοτικὸν του, δύοτε ἀπώλεος τὸ διαβατήριον του.
35	Χριστόδ. Κουρογιάννης	48	”Εμπόρος	Αθήνα	1850	Ιοάννινα	Ένγραφη Δημότης Αθηνῶν τό 1847, ξμενε τοια ἔτη ἐν Ἀθήναις καὶ φέρει διαβατήριον τοῦ Προξενεῖου Θεσσαλίης ὑπὲρ Δρυθ. 528 τῆς 28 Δεκεμβρίου 1868.
36	Αντώνης Βαλογάννης	52	”Εμπόρος	Ζάκυνθος	1864	Ζάκυνθος	Φέρει διαβατήριον τοῦ ἐν Θεοφίλῃ ”Αγγλίου Προξενοῦ τοῦ 1864. Ἔγένετο υπήκοος “Ελλήνη μετά τὴν ἔνοσην τῆς Επτανήσου.
37	Ελευθέριος Χαροπαύλης	35	Ιατρός	Λαμία	1856	Ιοάννινα	Ένγραφη Δημότης Αθηνῶν τό 1853, ξμενε 6 ἔτη σπουδάζων τὴν Ιατρικὴν ἐν τῷ Πανεπιστημῳ καὶ φέρει καί διαβατήριον τοῦ ἐν Αἰγαίῳ Υποπροξενεῖου ὑπὲρ Δρυθ. 23 τῆς 6 Δεκ. 1867 ἐκδοθέντος ἐπί τῇ βάσει τοῦ ὑπὲρ Δρυθ. 66 ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1860 διαβατήριου τοῦ Ἐλ. Προξενεῖου ἐν Βιτωλοίς.
38	Χρήστος Θωμᾶς Ζλατάνος	19	”Εμπόρος	Αθήνα	ἐκ πατρός	Σέρρα	Φέρει διαβατήριον τοῦ Προξενεῖου ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὲρ Δρυθ. 66 τῆς 20 Αὐγούστου 1869.

"Αποψη τῆς πόλης τῶν Σερρῶν τή δεκαετία τοῦ 1880.
Η φωτογραφία δημοσιεύθηκε στό βιβλίο τοῦ S. Gopcević: *Makedonien und Alt-Serbien*, ποὺ ἐκδόθηκε στή Βιέννη τό 1889.